

DERKOVITS GYULA (1894-1934)

63

HALÁSZOK I., 1929

Olaj, vászon, 70,5x66,5 cm
Jelezve balra lent: Derkovits

OEUVRE-JEGYZÉK: 401.

■ In.: Körner Éva: Derkovits Gyula. Corvina, Budapest, 1968.

FELTEHETŐLEG KIÁLLÍTVA:

- Derkovits Gyula festményei és Mészáros László szobrai. Tamás Galéria, Budapest, 1929. október 5–15. katalógus: 11.
- A Képzőművészek Új Társasága KUT kiállítása. Nemzeti Szalon, Budapest, 1930. január, katalógus: 63.

KIÁLLÍTVA:

- Derkovits Gyula gyűjteményes kiállítása. Ernst Múzeum, Budapest, 1934. október, katalógus: 132. vagy 147.

REPRODUKÁLVA:

- Ártinger Imre: Derkovits Gyula. Bistrai, Budapest, 1934. 3. kép
- Körner Éva: Derkovits Gyula. Corvina, Budapest, 1968. 184. kép

Kikiáltási ár: 20 000 000 Ft / 72 464 EUR

Kilátás a Ferenc József (Roosevelt) térről a századfordulón

Anton Kerschbaumer: Kikötő I., 1920. magántulajdon

Az újpesti rakpart és a Pozsonyi út környéke, 1900 körül

Conrad Felixmüller: Külvárosi munkások, 1921. magántulajdon

Frans Masereel: A város, 1925.

Derkovits Gyula: Rakodómunkások a Dunán, 1927. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

A kikötő, mint téma

Derkovits művészetében két markáns tematikai egység körvonalazódik az 1927-es hazatérést követően. Az egyik, az otthon-ciklus, mely nyugalmával, emberléptékű tereivel, az enteriőrök melegségével szöges ellentétben áll a második csoporttal, az utca-képekkel. Utóbbi ciklus a nagyváros feszültségével, zilált áramlással átjárt világát idézi meg, a téma nyilvánvaló mozgalmasságával. Ehhez tartoznak többek között a festő kikötőképei is. Derkovits 1927-től egy évet élt Újpesten. Lakhelye sok újat hoz témaválasztásában, így jelenik meg festészetében a rakparti rakodómunkások, halászok, később pedig a hajógyári munkások figurái és azok mindennapi élete. Vonzódása a témához láthatóan mély, hisz VI. kerületi, Hunyadi téri lakásából is visszajár ide a festő. „... kijárunk a megyeri ingenystrandra rajzolni. Kora reggeltől késő estig ott vagyunk. Amint festeni kezd, a gyerekek körülállják. Ez soha nem zavarta. A gyerekek érdeklődnek, meghallgatja véleményüket, beszélet, néha játszik is velük. ...” – írja visszaemlékezéseiben felesége.

A kikötő tematika szorosan összefügg Derkovits tudatosan vállalt művészi szándékaival: a proletársors gyötrelmeinek bemutatásával, a társadalmi igazságtalanságok feletti ítéletmondással. „Mint festőnek és mai embernek, érzem, hogy kötelességem az életünk és társadalmunk jelenségeit maradék nélkül kifejezni” - vallotta tudatos művészi és világnézeti elhivatottsággal. Alkotásai – csaknem kivétel nélkül – kritikai hangvételűek, melyhez Derkovits új képszerkesztési megoldásai is nagyban hozzájárultak.

Új komponálási elve: a montázs

A korai, arkhádia-tematika, majd az emigráció expresszív időszakát követően Derkovits 1927-től dolgozza ki sajátos konstruktív képalkotásai módszerét, mely egyedülálló a magyar művészet történetében. A német és főként az orosz filmekre jellemző montázstechnika inspirálta új komponálási gyakorlatát. A két-dimenziós síkra, azaz a vásznonra fontossági sorrendjükben kerülnek „kiterítésre” a motívumok. A részletek a festői szabadságtól függően hol túlzóan felnagyítva, hol más motívumokkal átmetszve, vagy éppen azokkal áthatásban jelennek meg, legtöbbször a látvány perspektívájának hagyományos rendszert is felülírva. Derkovits felborítja a távlat szerkesztésének és a testek modellálásának szabályos, évszázados hagyományait, hogy festményein a térbeli viszonyok és a látható motívumok a festő expresszív és/vagy konstruktív megítélése szempontjából kapiják meg helyüket és szerepüket a kompozícióban.

Ez a merész, és ekkor még szokatlan komponálási elv sokáig visszhang nélkül maradt a magyar művészetben, csak később, Vajda Lajos és Korniss Dezső 1930-as években készült alkotásaival válik általánossá a progresszív tendenciákon belül.

Derkovits elhivatottsága

„Derkovits Gyula jelentősége abban van, hogy ama ritka festők közé tartozik, akik 1920 és 1940 között semmiféle megalkuvást nem viseltek el, sem művészi stílusban, sem világszemléletben. Az igazságkeresők vonalába tartozik, és a magyar festészetnek a Vajda előtti állapotát a legtisztábban fejezi ki.” – írja Derkovitsról Hamvas Béla, s talán nem minden ok nélküli életművét olyan alkotókéval emlegeti együtt, mint Ferenczy Károly, Gulácsy Lajos vagy Csontváry-Kosztka Tivadar. Derkovits nem pusztán egyike legtehetségesebb képzőművészeinknek; azon kevesek közé tartozik, akik a kivételes festői kvalitások mellett, tettvággyal és elhivatottsággal éltek meg választott hivatásukat. Pályájából a 20. századi magyar művészet egyik legfontosabb alapvonása olvasható ki: többnek lenni, „egyszerű” művésznél – s Derkovits azon kevesek közé tartozott, akinek ez sikerült.

Kaszás Gábor

Max Beckmann: Acélhíd, 1922. Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf

Werner Gothein: Berlin, Hansaviertel, 1915.

Derkovits Gyula: Kikötő (Téli kikötő), 1927. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

